

EBEVEYNLERİN ÇOCUK HAKLARINA İLİŞKİN METAFORİK ALGILARI

Araştırma Makalesi / Research Article

Kurtdede-Fidan, N. ve Özeydin, A. (2019). Ebeveynlerin Çocuk Haklarına İlişkin Metaforik Algıları. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(2), 361-378.

Geliş Tarihi: 07.07.2019

Kabul Tarihi: 06.12.2019

E-ISSN: 2149-3871

Doç. Dr. Nuray KURTDEDE FİDAN
Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü
nkurt@aku.edu.tr
ORCID No: 0000- 0002-2056-1994

Ayşe ÖZAYDIN
Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
aayseozaydin@gmail.com
ORCID No: 0000-0003 3724-2954

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, ilkokul öğrencilerinin ebeveynlerinin “Çocuk Hakları” kavramına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla belirlemektir. Araştırma 2017-2018 öğretim yılının bahar döneminde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını çocukları ilkokul öğrenimine devam eden 157 anne, 66 baba olmak üzere 223 ebeveyn oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Veriler, “Çocuk hakları.....gibidir. Çünkü.....” şeklinde hazırlanan görüş bildirme formu aracılığıyla toplanmış ve ebeveynlerden bu formu doldurmaları istenmiştir. Elde edilen veriler nitel veri analizi tekniklerinden içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda ebeveynler çocuk haklarına yönelik toplam 209 metafor geliştirmişlerdir. Bu durum ebeveynlerin çocuk hakları konusunda farkındalığa sahip olmaları ve bu araştırmaya katkı sağlama noktasında istekli olmalarından kaynaklandığı şeklinde yorumlanmıştır. Geliştirilen metaforlar Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer alan maddelerden hareketle benzer yönlerine göre “Yaşama Hakkı”, “Korunma Hakkı”, “Gelişme Hakkı”, “Katılım Hakkı” ve “Hakların Uygulanması” olmak üzere 5 kategoride toplanmıştır. Ebeveynler tüm kategoriler içerisinde Hakların Uygulanması kategorisinde en fazla, Katılım Hakkı kategorisinde en az metafor geliştirmişlerdir. Sonuç olarak çocuk haklarının ebeveynler tarafından korunması, taviz verilmemesi gereken, önemli ve gerekli bir olgu olarak algılandığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Hakları, Metafor, Ebeveyn Görüşleri.

METAPHORICAL PERCEPTIONS OF PARENTS' ON THE CHILDREN'S RIGHTS

ABSTRACT

The aim of this study is to identify the perceptions of the parents whose children are attending primary education about the concept of children's rights through metaphors. Qualitative research method was used in this study. More specifically, the phenomenology design was used in this research. The participants are 223 parents (157 mothers and 66 fathers) whose children were attending three different primary schools serving for children from similar socioeconomic status during the school year of 2017-2018 The data of the study were collected using semi-structured forms developed by the authors. Following the instructions the form includes the following statement which the participants are asked to fill in the blanks: “Children's rights are like Because.....”. The data obtained were examined using the content analysis which is part of the qualitative data analysis techniques. The result of the research, it has been seen that parents have developed a total of 209 metaphors. The metaphors according to similar aspects, developed were divided into 5 categories as “Right to Life”, “Right to Protection”, “Right of Participation”, “Right of development” and “Execution of Rights”. The findings on the metaphors produced by the participants and their justifications

indicate that for the participants the children's rights are significant and that these rights should be protected and given to children completely without compromising any rights.

Keywords: Children's Rights, Metaphors, Parental Views.

1. GİRİŞ

20. yüzyılda çocuk toplumun geleceğini belirleyen en önemli kaynak olarak algılanmaya başlanmış ve çocuğun devlet güvencesine alınıp ailenin koruma ve bakım görevlerini üstlenmesi gerektiği kabul edilmiştir (Washington, 2010). Her ne kadar çocuk kavramına yönelik algı değişse de çocukların yüzyıllardır değişmeyen bakım, ilgi, barınma, korunma gibi bazı ihtiyaçları vardır. Bunlar, çocukların en temel haklarıdır. Ancak dünyanın her yerinde yaşayan çocuklar aynı haklara ve yaşam standartlarına sahip değildir. Özellikle İkinci dünya savaşından sonra çocuk ihmal ve istismarının dünya genelinde artması ile devletler harekete geçerek çocuklar için özel önlemler almayı kararlaştırmıştır. Bunların başlıcaları Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulunca kabul edilen Çocuk Hakları Bildirisi ve 1989 yılında imzalanan Çocuk Hakları Sözleşmesidir (Neslitürk ve Ersoy, 2007). Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi'nde, Çocuk Hakları Bildirisi'nde ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde çocuğun toplumda bireysel bir yaşantı sürdürebilmesi için her yönüyle hayata hazırlanmasının ve çocuğa özel ilgi göstermenin gerekliliği vurgulanmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989'da kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde ise tüm bu antlaşma ve bildirilere bağlı kalınarak taraf devletler bazı kurallar üzerinde anlaşmaya varmışlardır (Müftü, 2013; T.C. Resmi Gazete, 1995: 4; UNICEF, 2004: 4).

Çocuk hakları çocukların kendilerine has durumlarını ve ihtiyaçlarını dikkate alan bir kavramdır (Aktürk, 2006). Aslında çocuk hakları anayasal temel hakların ve insan haklarının on sekiz yaşından küçük olan reşit olmamış bireylere yani çocuklara tanınması ile ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda çocuk hakları bireyin ve toplumun özgürleşmesini sağlayan insan haklarının ayrılmaz bir parçasıdır (Dağlı, 2015; Gültekin vd., 2016; Kaya, 2011). Çocuk hakları çocukların sosyal eşitsizlikler, ihmal ve istismar gibi her türlü kötü muameleden korunmalarını sağladığı, kendilerini diğer insanlar gibi ifade edebilmelerine imkân verdiği, demokratik değerlerin benimsenmesine katkı sağladığı için oldukça önemlidir (Özdemir Doğan, 2017). Çocuk haklarının korunması sorunu tüm dünyada günümüzün en önemli sorunlarından biridir (Ay Zöğ, 2008). Çocuk haklarının korunabilmesi için bu hakları toplumların benimsemiş olması, gelecek için özgüveni yüksek, hak ve sorumluluklarını bilen aynı zamanda başarılı bir nesil yetiştirmek ve çocuklara haklarını öğretmek gerekmektedir (Torun, 2011). Çocuk hakları bağlamında iki önemli konu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, ailelerin ve okulların çocuklar üzerinde haklarının bulunması, ikincisi ise ailelerin ve okulların bu hakları eyleme dönüştürmede etkili olmalarıdır (Gültekin vd., 2016). Hakların öğretiminde okul, sınıf ve öğretmenin etkisi çok büyüktür ancak çocuğun insan olarak haklarını öğrenmeye başladığı ilk kurumun aile olduğu unutulmamalıdır (Durgut, 2014). Çocuk Hakları Sözleşmesinin 42. maddesi de çocuk haklarının çocuklara öğretilmesinin yanı sıra bu konudaki farkındalığı artırmak için başta ana-babalar ve eğitimciler olmak üzere çocukla iletişim halinde olan herkese sorumluluk yüklemiştir (Karcı, 2016).

Konuyla ilgili yapılan alan yazın taramasında öğretmenler, öğretmen adayları, öğrenciler, kitaplar, öğretim programları, çizgi diziler üzerinde çeşitli araştırmaların yapıldığı gözlenmiştir (Bülbün Aktı, 2014; Durgut, 2014; Ersoy, 2011; Kaya, 2011; Özdemir Doğan, 2017; Turan, 2011; Türkyılmaz ve Kuş, 2014; Uçuş, 2013). Çocuk hakları konusunda yapılan araştırmalar modelleri, çalışma grupları, veri toplama araçları gibi pek çok açıdan farklılık göstermektedir. Katılımcılar bakımından araştırmacılar en çok çocukları tercih etmişlerdir (Ersoy, 2011; Karcı, 2016; Neslitürk ve Ersoy, 2007; Uçuş, 2016). Bazı araştırmacılar da öğretim programlarını çocuk haklarına uygunluğu yönünden incelemişlerdir (Durgut, 2014; Uçuş, 2013; Washington, 2010). Bunların haricinde yabancı alan yazında da çocuk haklarına ilişkin araştırmalara yer verilmiştir. Çocukların eğitim hakları ile ilgili (Bitensky, 1994), ailelerin tutum ve davranışları karşısında çocukların çocuk haklarına yönelik tutumlarını belirlemeye çalışan (Day et.al., 2006), çocuk haklarının tartışılması, okullardaki hak ihlallerinin çözümlenmesi ve okul psikolojisinin çocuk hakları çerçevesi etrafında yeniden düzenlenmesi üzerine çalışılan (Fiorvanti and Brassard, 2014), teknolojinin zararları ve teknolojinin güvenli kullanımını çocuk hakları bağlamında açıklamaya çalışan (Phippen, 2017),

çocuk hakları ve sosyal adalet arasındaki ilişkiyi belirleyerek çocukların farklı ihtiyaç ve ilgilere sahip belirli bir paydaş grubu olarak ilişkili planlama süreçlerine dâhil edilmesi gerektiğini açıklamaya çalışan (Dowse et.al., 2018) araştırmalar bulunmaktadır.

Çocuklara haklarını öğretmede ebeveynlerinin rolü fazladır. Çocuk hakları konusunda bilgili bir ebeveyn çocuk haklarını koruma ve öğretmede etkili olabilmektedir. Alan yazında ebeveynler ile yapılmış çalışmalar incelendiğinde ebeveynlerin çocuk hakları ya da çocuk istismarına yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından analiz edildiği görülmüştür (Kızılırmak ve Alkan Ersoy, 2015; Yalçın vd., 2014; Yeşilkayalı ve Yıldız Demirtaş, 2013, Yeşilkayalı ve Yıldız Demirtaş, 2016). Fakat önemli bir yeri olmasına rağmen çocuk hakları konusunda ebeveynlerin görüşlerini almaya yönelik çalışmalar tercih edilmemiştir. Alan yazında çocuk hakları konusunda ebeveynlerin görüşlerini almaya yönelik yapılmış bir çalışmaya (Dinç, 2015) rastlanmıştır. Bu araştırma Dinç'in (2015) çalışmasından araştırma amacının farklı olması, katılımcı sayısının farklı olması ve veri toplama yönteminin farklı olması yönleriyle ayrılmaktadır. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı, ilkökul öğrenimine devam etmekte olan öğrencilerin ebeveynlerinin çocuk hakları kavramına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla belirlemektir. Bu genel amaç çerçevesinde, şu alt sorulara cevaplar aranmaya çalışılmıştır:

Alt amaçlar

1. Ebeveynlerin çocuk hakları konusunda ürettikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi kavramsal kategoriler altında toplanmaktadır?
2. Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin ürettikleri metaforlar nelerdir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar derinlemesine bilgi elde etmeyi sağlayan, eğitim ve sosyal alanlara yönelik çalışmalara en uygun temel ve yorumlayıcı çalışmalardır (Creswell, 2009). Bu araştırmada fenomenoloji (olgu bilim) deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji bir olgunun hedef kitle tarafından nasıl anlaşıldığı ve ne anlama geldiğinin araştırıldığı çalışmalardır (Merriam and Tisdell, 2016; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Fenomenoloji deseninin kişisel algıların açıklanarak detaylı şekilde yorumlanmasına olanak tanınması ve metaforik algıların belirlendiği çalışmalara desen olarak uygun olması sebebiyle bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseninin kullanılması tercih edilmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcılarını 2017-2018 öğretim yılı bahar döneminde Afyonkarahisar il merkezinde yer alan sosyo-kültürel ve ekonomik düzeyleri birbirine benzer 3 ilkökolden gönüllülük esasına dayalı olarak seçilen 157 anne, 66 baba olmak üzere toplam 223 ebeveyn oluşturmaktadır. Ebeveynlerin demografik özellikleri Tablo 1' de verilmiştir.

Tablo 1: Ebeveynlerin Demografik Özellikleri

Kategoriler	Alt kategoriler	f
Yaş	25-34	73
	35-44	125
	45-54	25
Öğrenim Durumu	İlkokul	17
	Ortaokul	18
	Lise	63
	Lisans	101
	Lisans Üstü	24

Tablo 1' de görüldüğü gibi araştırmanın katılımcıları en çok 35-44 yaş aralığında ve en çok lisans mezunu ebeveynlerden oluşmaktadır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden metafor yöntemi kullanılarak veriler toplanmıştır. Bu kapsamda, katılımcıların “çocuk hakları” kavramıyla ilgili sahip oldukları metaforları ortaya çıkarmak amacıyla, araştırmacılar tarafından oluşturulan iki bölümden oluşan bir form kullanılmıştır. Bu formun birinci bölümünde, katılımcılara ilişkin bilgiler; ikinci bölümde ise, “Çocuk hakları gibidir. Çünkü ...” bulunmaktadır. Formun yönerge kısmında konuyla ilgili açıklamalar ve uyarılar yapıldıktan sonra ebeveynlerin “Çocuk hakları.....gibidir. Çünkü.....” cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Veri toplama aracı olarak metaforun kullanıldığı çalışmalarda “gibi” kavramı genellikle “metaforun konusu” ile “metaforun kaynağı” arasındaki bağı daha açık bir şekilde ortaya çıkarmak için kullanılır. Bu araştırmada “çünkü” kavramına da yer verilerek katılımcıların kendi metaforları için bir gerekçe veya mantıksal dayanak sunmaları da istenmiştir (Saban, 2009).

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler, içerik analizi ile analiz edilmiştir. İçerik analizi bir üst düzey analizdir. Bu araştırmada ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin ürettikleri metafor formları incelenmiş, 1’den başlanılarak son forma (300) kadar numaralandırılmıştır. Konu ile ilgili olmayan, gerekçesini yeterince açıklamayan veya yazdığı metafor ile belirttiği gerekçe uyuşmayan 77 metafor çıkarılmış ve kalan 223 metafor kodlanarak metafor listesi oluşturulmuştur. Metafor listesi alfabetik sıraya göre oluşturulmuş tekrar incelenmiştir. Metaforlar gerekçelerine de bakılarak incelenmiş ve ortak özelliklerine göre metafor kategorileri oluşturulmuştur. Aynı metaforun, farklı anlam yükü taşıması durumunda, o metafor başka bir kategori altında da yer almıştır. Örneğin “çiçek” metaforu ebeveynler tarafından 13 kez kullanılmıştır. 6 tanesi Yaşama Hakkı, 5 tanesi Hakların Uygulanması ve 2 tanesi de Gelişme Hakkı kategorisi altında yer almaktadır. Araştırmacıların birbirlerinden bağımsız olarak gerçekleştirdikleri analizlerdeki kodlamalar karşılaştırılmış, Miles ve Huberman’ın (1994) önerdiği “Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)” güvenilirlik formülü kullanılarak araştırmacılar arasındaki uyum yüzdesi 0.92 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular frekans ve yüzde şeklinde tablolaştırılarak ifade edilmiştir. Özellikle hakların uygulanması kategorisindeki kavramlarda (koşmak, kürek, mum, renkli drajeler vb. gibi) araştırmacıların görüş ayrılığı yaşadığı söylenebilir. Alan uzmanının görüşleri doğrultusunda görüş ayrılığı yaşanan kavramlar hakların uygulanması kategorisinde ele alınmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin sahip oldukları metaforlar ortak özellikleri bakımından benzer yönlerine göre 5 kategoride toplanmış, her kategori kendi içinde alt kategorilere ayrılmıştır. Yaşama Hakkı, Korunma Hakkı, Gelişme Hakkı ve Katılım Hakkı kategori ve alt kategorileri Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer alan maddelerden hareketle oluşturulurken Hakların Uygulanması kategorisi ve alt kategorileri araştırmacılar tarafından metaforların gerekçelerinden hareketle oluşturulmuştur. Bu kategoriler ve altında yer alan metaforlara ilişkin frekanslar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Ebeveynlerin “Çocuk Hakları” Kavramına İlişkin Metaforlarının Kategorileri

Kategoriler	f	Metafor Sayıları	%
Hakların Uygulanması	67	60	30.04
Yaşama Hakkı	61	59	27.35
Korunma Hakkı	46	44	20.62
Gelişme Hakkı	25	24	11.21
Katılım Hakkı	24	22	10.76
Toplam	223	209	100

Tablo 2’de görüldüğü gibi ebeveynlerin “Çocuk Hakları” kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlar en çok Hakların Uygulanması (% 30.04) kategorisi altında toplanırken ikinci sırada Yaşama Hakkı (% 27.35) kategorisi altında toplanmıştır. Ebeveynlerin en az Katılım Hakkı, en fazla Hakların Uygulanması kategorisinden metafor oluşturdukları görülmüştür.

3.2.İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Ebeveynlerin çocuk hakları kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar 223 tanedir. Geliştirilen metaforlardan aynı metaforların farklı alt kategorilerde yer alması durumunda metaforlar ayrı ayrı sayılmıştır. Aynı alt kategori içinde tekrar edenler metaforlar bir sayılarak çıkarıldığında 209 metafor kalmaktadır.

3.2.1.Hakların Uygulanması

Ebeveynlerin geliştirdikleri metaforlar ve gerekçeleri dikkate alındığında çocuk haklarının önemli olduğunu, bu hakların korunmasını ve hiçbir haktan taviz verilmeden eksiksiz şekilde çocuklara verilmesi gerektiğini vurgulayan metaforlar Hakların Uygulanması kategorisi altında toplanmıştır. Bu kategoriye ilişkin ebeveynlerin geliştirmiş oldukları metaforlar Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3: Ebeveynlerin Hakların Uygulanmasına İlişkin Metaforlarının Kategorileri

Kategoriler	Oluşturulan Metaforlar	Metafor Sayıları	f	%
Hakların Önem ve Gerekliliği	Toprak ve su, kardelen, su(4), anne sütü(2), ihtiyaç- gereksinim, gülfidanı, gün ışığı, kürek, doğal ihtiyaç, renkli drajeler, dört mevsim, çiçek, yumurta, geceye fener, vücuttaki kan, yaşam kaynağı, nefes, inci tanesi, yemek yedirmek, ekmek ve su, bir kolon, yağmur, insan hakları, çocuklar, ihtiyaç	25	29	43.28
Hakların Korunması	Vücut, resmi bir belge, yarınlarımız, hazine(2), zaman dilimi, güneş, gül, kitap, hayat, vazo, temel ihtiyaç, orman, evrensel, korunması gereken hazine, mum, maden cevheri, bembeyaz sayfa, yaşanmamış yarınlar, lamba, çiçek, ülke sınırları, şeffaf cam, kutsal emanetler, hassas bir elmas	24	25	37.31
Hakların Verilmesi	Koşmak, çiçek(3), tren, ağaç, zaman, sandalye, sabun, ilaç, ince bir çizgi, gelecek, güneş	11	13	19.40
Toplam		60	67	100

Tablo 3 incelendiğinde Hakların Uygulanması kategorisi altında 61metaforun yer aldığı görülmektedir. Hakların Uygulanması kategorisinin alt kategorilerine bakıldığında Hakların Önem ve Gerekliliği alt kategorisi altında (% 43.28) en çok metafor geliştirildiği, sırasıyla Hakların Korunması (% 37.31) ve Hakların Verilmesi (% 19.40) alt kategorilerinde daha az sayıda metafor geliştirildiği görülmektedir. Hakların Önem ve Gerekliliği kategorisi altında en sık tekrar edilen metaforların “su, ihtiyaç ve anne sütü” olduğu görülmektedir. Çocuk haklarının önem ve gerekliliğini “su” metaforu ile ifade eden bazı ebeveyn görüşleri şu şekildedir: “*Su gibidir. Çünkü su saflığı simgeler... Nasıl susuz bir hayat yaşanılmazsa çocuklarımız için de aynı şey geçerlidir. Onların haklarının da bu kadar önemli olduğunun farkına varmalıyız.*” Hakların bir ihtiyaç olduğunu, bu yüzden çocuk haklarının önemli olduğunu bir ebeveyn “*İhtiyaç gereksinim gibidir. Çünkü bir*

insanın beslenme, eğitim, barınma ve iletişim hakkı vardır. Biz ebeveynler nasıl kendi ihtiyaçlarımızı ön planda tutuyorsak çocuklarımızın bu hakkını da ön planda tutmamız gerekir, çocuklarımızın hepsine ihtiyacı vardır.” şeklinde ifade etmiştir.

Hakların Korunması kategorisi altında en sık tekrar edilen “hazine” metaforudur. Çocuk haklarının değerli bir hazine gibi o hakları çocukların elinden almak ya da suiistimal etmek isteyenlere karşı korunması gerektiğini “hazine” metaforu ile ifade eden bir ebeveynin görüşü şu şekildedir: “Hazine gibidir. Çünkü onu en iyi şekilde muhafaza etmen gerekir. Başına bir şey gelmemesine, başkaları tarafından gereksiz yere kullanılmasına izin vermemen gerekir.”

Hakların Verilmesi kategorisi altında ise en sık tekrar edilen “çiçek” metaforudur. Çocukların haklarını elinden almadan çocuklara vermek gerektiğini “çiçek” metaforu ile açıklayan bir ebeveyn görüşü şu şekildedir: “Bir çiçek gibidir. Çünkü Dünyalar güzeli çiçekler annelere ve çocuklara verilir. Haklar da Dünyayı güzelleştiren çocuklara verilmelidir.” Benzer şekilde bir başka ebeveyn ise çocuk haklarını çiçeğe benzettiğini, “Çiçek gibidir. Çünkü sulamazsan büyümeyiz, sevgi vermezsen açmaz, ilgi göstermezsen kokmaz. Çocuk hakları da eğitim, barınma, beslenme gibi hakları içine koymazsan eksik kalır. Çocuklara haklarını eksiksiz vermelisin, kısacası hakkını vermezsen hasadını alamazsın.” sözleriyle ifade etmiştir.

3.2.2. Yaşama Hakkı

Ebeveynlerin yetiştirdiği çocuklara karşı birtakım sorumlulukları olduğuna, her çocuğun yaşama hakkı olduğuna ve bu hakkın korunması gerektiğine, sağlık, güvenlik, dinlenme ve eğlenme ile ilgili haklara vurgu yaptıkları görülmüştür. Yaşama Hakkı kategorisine ilişkin olarak ebeveynlerin geliştirmiş oldukları metaforlar Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Ebeveynlerin Yaşama Hakkına İlişkin Metaforlarının Kategorileri

Kategoriler	Oluşturulan Metaforlar	Metafor Sayısı	f	%
Aile ve Çocuğa Bakmakla Yükümlü Kişilerin Sorumlulukları	Sisli havada araba kullanmak, geleceğimize atılan tohum, ağaçtaki meyve, sonsuz ayna, çiçek(2), pusula, borç, dünya(2), hukuk’ un temeli, vatan, toprağa atılmış tohum, hayat, sudaki balık, satranç oyunu, geleceğimizin teminatı, ülke geleceğine yapılan yatırım, altın, kaliteli tohum, ev, geleceği arzulamak, gemi, devlet, temiz bir sayfa, çınar tohumu	24	26	42.62
Çocuğun Yaşamsal Hakkı	Yedi veren, güneş, yemyeşil orman, gübre, su, gül bahçesi, cumhuriyet, ağacın yaprakları, günebakan, oyun parkı, sıcak bir yuva, çiçek, dolap, toprak, toprağa ekilen tohumlar, saksıdaki çiçek, bir evin temeli, sevgi, start çizgisi, geleceğin sigortası, kar taneleri	21	21	34.42
Yaşama Hayatta Kalma ve Gelişme Hakkının Korunması	Çiçekleri sevmek, hava ve su, su-bitki ilişkisi, dünyanın tabakaları, çiçeğe verilen su, fidan	6	6	22.86
Sağlık Hizmetlerine Erişim ve Sağlığın Korunması	Sağlık, tohum, doğa	3	3	9.83

Sosyal Güvenlikten Yararlanma	Deniz, çiçek	2	2	3.27
Uygun Yaşam Standartlarına Sahip Olma	Su, çiçeğe verilen su	2	2	3.27
Dinlenme, Eğlenme ve Boş Zaman Değerlendirme Hakkı	Deniz	1	1	1.63
Toplam		59	61	100

Tablo 4'te görüldüğü gibi Yaşama Hakkı kategorisinde 59 metafor yer almaktadır. Ebeveynlerin geliştirdiği metaforlar Aile ve Çocuğa Bakmakla Yükümlü Kişilerin Sorumlulukları (% 42.62), Çocuğun Yaşamsal Hakkı (% 34.42), Yaşama Hayatta Kalma ve Gelişme Hakkı (% 22.86), Sağlık Hizmetlerine Erişim ve Sağlığın Korunması (% 9.83), Sosyal Güvenlikten Yararlanma (% 3.27), Uygun Yaşam Standartlarına Sahip Olma (% 3.27), Dinlenme, Eğlenme ve Boş Zaman Değerlendirme Hakkı (% 1.63) olmak üzere 7 alt kategoride toplanmıştır.

Çocuk haklarını Aile ve Çocuğa Bakmakla Yükümlü Kişilerin Sorumlulukları üzerinden değerlendirerek metafor oluşturan ebeveynlerin en sık kullandıkları metaforun “tohum” olduğu görülmüştür. Bir ebeveyn görüşlerini şöyle ifade etmiştir: *“Geleceğimize atılan tohum gibidir. Çünkü dünyanın ümidi, geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızı tehlikelerden ve zararlı alışkanlıklardan korumak birinci görevimiz olmalıdır. Tohum gibi olan o haklar çocuklarımızda yeşerecek ve kendini gösterecektir. Çocuklarımıza yapacağımız en büyük hizmet onları sevgi ve şefkatle yetiştirmektir. Onların her türlü ihtiyacını karşılamalı, haklarını savunmalı ve onlara iyi bakmalıyız.”*

Çocuğun Yaşamsal Hakkı kategorisi altında bitkilerin güneşe olan ihtiyacını çocukların daha iyi bir dünyada yaşamak için haklara olan ihtiyacına benzeten bir ebeveyn görüşlerini *“Güneş gibidir. Çünkü bitkilerin yaşayabilmesi için güneşe ihtiyaç vardır. Çocukların da daha iyi bir dünyada yaşayabilmesi için çocuk haklarına ihtiyaç vardır.”* sözleriyle ifade etmiştir.

Yaşama Hayatta Kalma ve Gelişme Hakkının Korunması kategorisi altında “su” metaforunu kullanan bir ebeveynin görüşü şu şekildedir: *“Çiçeğe verilen su gibidir. Çünkü su, çiçeği beslediği gibi haklarına saygı duyulmuş bir çocuk da çiçek gibi canlı kalır.”*

Doğal ortamların sağlıklı oluşunu çocuk haklarıyla ilişkilendiren bir ebeveyn Sağlık Hizmetlerine Erişim ve Sağlığın Korunması kategorisi altında çocuk haklarını “doğa” metaforu ile ifade etmiş ve görüşünün gerekçesini şu şekilde açıklamıştır: *“Doğa gibidir. Çünkü doğal ortamlar temiz ve sağlıklıdır. Çocuklarında doğal ortamlar gibi temiz ve sağlıklı ortamlarda yaşamaya hakkı vardır.”*

Sosyal Güvenlikten Yararlanma kategorisi altında çocuk haklarını “deniz” metaforu ile ifade eden bir ebeveyn de görüşünü şu sözlerle açıklamıştır: *“Deniz gibidir. Çünkü deniz birçok canlıyı barındırır, onlara yaşama imkânı sağlar. Çocuk hakları da çocuğun yaşadığı ortamda daha rahat, daha huzurlu ve güvenli bir yaşam sağlar.”*

Çocuk haklarının Uygun Yaşam Standartlarına Sahip Olma yönünü vurgulayan bir ebeveyn görüşlerini Uygun Yaşam Standartlarına Sahip Olma kategorisi altında “çiçeğe verilen su” metaforu ile açıklamıştır: *“Çiçeğe verilen su gibidir. Çünkü talep edemez ama o bitkinin büyümesi için suya ihtiyacı vardır. Çocuk da haklarını çok fazla talep edemez ama çocuğun gelişimi adına buna ihtiyacı vardır.”*

Çocuk haklarını Dinlenme, Eğlenme ve Boş Zaman Değerlendirme Hakkı kategorisi altında ele alan ve tek metafor üreten ebeveynin görüşleri şu şekildedir: *“Deniz gibidir. Çünkü deniz sonsuzdur, çocuklarımızın da sonsuz hakları olmalıdır. Eğlenmek, gezmek, özgürce sokaklarda*

oynayabilmek çocuklarımızın en tabii hakkıdır, sonsuz ve sınırsız olmalıdır. Ama ne yazık ki bazı kötü insanlar yüzünden çocuklarımız rahat rahat sokağa çıkamıyorlar...”

3.2.3. Korunma Hakkı

Geliştirilen metaforlar incelendiğinde ebeveynlerin korunma hakkına ilişkin ayrımcılık, şiddet ve sömürü gibi birçok anlamda korunmayı gerektiren haklara vurgu yaptığı görülmüştür. Korunma Hakkı kategorisi altında ebeveynlerin geliştirmiş oldukları metaforlar Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5: Ebeveynlerin Korunma Hakkına İlişkin Metaforlarının Kategorileri

Kategoriler	Oluşturulan Metaforlar	Metafor Sayısı	f	%
Korunma Hakkının Koruyucu Misyonu	Servet, ilaç, güneş kremi, meyvenin kabuğu, ağaç dalları, görünmez bir zırh, yumuşak bir pamuk, kalkan(2), hasadını koruyan bir çiftçi, evin çatısı, dünya, kar, mutluluğa açılan pencere, çatı, yorgan, şemsiye(2), fiziksel korunma, su, kale	19	21	45.65
Ayrımcılık Yasağı	Demokrasi, bir elin parmakları, sonsuzluk, deniz, yetişkin hakları, makine, evrensel bir bütün, hakem, temel yasalar, kadın hakları, su	11	11	23.91
Her Türlü Şiddete Karşı Korunma Hakkı	Ülkenin yapıtaşı, anne, zırh, ipek, demokrasi, kapı kilidi, elbise	7	7	15.21
Tüm Sömürü Biçimlerinden Korunma Hakkı	Nar tanesi, kaleci eldiveni, yemek, balon, gelecek	5	5	10.86
Aile Bakımından Yoksun Çocukların Korunması	Plaj şemsiyesi	1	1	2.17
Yasa Dışı Yollarla Ülke Dışına Çıkarılma	Saklama kabı	1	1	2.17
Toplam		44	46	100

Tablo 5’te görüldüğü gibi Korunma Hakkı kategorisinde 44metafor yer almaktadır. Ebeveynlerin geliştirdiği metaforlar Korunma Hakkının Koruyucu Misyonu (% 45.65), Ayrımcılık Yasağı (% 23.91), Her Türlü Şiddete Karşı Korunma Hakkı (% 15.21), Tüm Sömürü Biçimlerinden Korunma Hakkı (% 10.86), Aile Bakımından Yoksun Çocukların Korunması (% 2.17) ve Yasa Dışı Yollarla Ülke Dışına Çıkarılma (% 2.17) olmak üzere 6 alt kategoride toplanmıştır.

Hakları başlı başına bir koruyucu olarak algılayan ve hakkın koruyuculuğuna değinen bir ebeveyn görüşlerini Korunma Hakkının Koruyucu Misyonu kategorisi altında “kalkan” metaforunu kullanarak şu cümlelerle açıklamıştır: “*Kalkan gibidir. Çünkü kalkanı askeri korumak için nasıl kullanırsak, haklarını kullanarak çocukları koruruz. Haklarına girilen birçok çocuk savaşta kalkansız kalan asker gibi korumasız kalıyor.*”

Ayrımcılık Yasağı kategorisi altında çocuk haklarını demokrasiye benzeten bir ebeveynin görüşleri şu şekildedir: *“Demokrasi gibidir. Çünkü demokraside ayrımcılık yapılmaz, herkes eşittir. Çocuklar arasında da ayrımcılık yapılmamalıdır. Kız ve erkek terazinin birer kefesinde eşit hak ve özgürlüklere sahiptirler...”* çocuk haklarını programlandığı gibi tarafsızca çalışan bir makineye benzeten ebeveynin görüşleri şu şekildedir: *“Makine gibidir. Çünkü bir bütündür, herkese eşit muamele yapar. Farklı farklı parça(unsur)ların bir araya gelmesinden oluşur. Herhangi bir parçası çıkarılsa çalışmaz. Her bir parça makine için olmazsa olamazdır. Bu gibi çocuk hakları da hiçbir çocuğa ayırım yapmadan her çocuğa eşittir.”*

Her Türlü Şiddete Karşı Korunma Hakkı kategorisi altında “elbise” metaforunu kullanan bir ebeveyn görüşlerini şu cümlelerle açıklamıştır: *“Elbise gibidir. Çünkü elbise vücudu etkenlerden koruyor. Sahip oldukları haklar da çocukları dışarıdan gelebilecek her türlü kötülükten korur.”*

Tüm Sömürü Biçimlerinden Korunma Hakkı kategorisi altında bir ebeveyn çocuk haklarını kaleci eldivenine benzetererek görüşünün gerekçelerini şu cümlelerle açıklamıştır: *“Kaleci eldiveni gibidir. Çünkü şutu tutan kalecinin canı nasıl yanarsa işkence edilen, çalıştırılan, uyuşturucu bağımlısı yapılan çocukların da canı öyle yanar. Kalecinin eldiven takması gibi çocukları böyle kötülüklerden korumak için de çocuk hakları vardır.”*

Aile Bakımından Yoksun Çocukların Korunması kategorisi altında geliştirilen tek metaforu ebeveyn şu cümlelerle ifade etmiştir: *“Plaj şemsiyesi gibidir. Çünkü güneşli havalarda yanmamak için şemsiyenin altına sığınırız. Çocuk hakları da anne babasız kalmış, güneşin yaktığı gibi içleri yanan çocukların korunmasını sağlar. Devletimiz de bu çocukların sığınabileceği kurumlar yapmıştır.”*

Yasa Dışı Yollarla Ülke Dışına Çıkarılma kategorisi altında geliştirilen tek metaforun sahibi olan ebeveyn görüşünü şöyle ifade etmiştir: *“Saklama kabı gibidir. Çünkü bu kap nasıl ki yiyecekleri steril bir biçimde haşere ve zararlılardan koruyor ve bozulmadan saklıyorsa, haklar da çocukları kaçakçı, istismarcı ve insan ticareti gibi tehlikelerden koruyarak topluma sağlıklı birey olarak yetişmesine yardım ve destek sağlar.”*

3.2.4. Gelişme Hakkı

Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin ürettikleri metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde eğitim alma, çocuğun gelişimini sağlama, aile ve vatandaşlıkla ilgili konulara vurgu yaptıkları görülmektedir. Bu sebeple metaforlar Gelişme Hakkı kategorisi altında toplanmıştır. Bu kategoriye ilişkin olarak ebeveynlerin geliştirmiş oldukları metaforlar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: Ebeveynlerin Gelişme Hakkına İlişkin Metaforlarının Kategorileri

Kategoriler	Oluşturulan Metaforlar	Metafor Sayısı	f	%
Nitelikli Eğitim Hakkı	Kitap, eğitim, emanet bir bahçe, haklı taraf olan davacı, evrensel dini bir vecibe, güneş(2), ebeveyn hakları, çınar, meyve ağacı, duvar, ağaç, çiçek, okul	13	14	56.00
Çocuğun Gelişim Hakkı	Ağaç yetiştirmek, sarmaşık, kitap, yağmur, sağlıklı gelecek, bir canlıya verilen su	6	6	24.00
Aile Haklarının Korunması (Anne-babanın yönlendiriciliği)	Açmaya meyilli tomurcuk çiçek, okyanustaki inciler	2	2	8.00
İsim ve Vatandaşlık Alma, Ana Babasını Bilme ve Onlar Tarafından Bakılma Hakkının Korunması	Anne ve baba, isim	2	2	8.00

Engelliler İçin Özel Bakım Hakkı	Gökyüzü	1	1	4.00
Toplam		24	25	100

Tablo 6’da görüldüğü gibi Gelişme Hakkı kategorisinde 25 metafor yer almaktadır. Ebeveynlerin geliştirdiği metaforlar Nitelikli Eğitim Hakkı (% 56.00), Çocuğun Gelişim Hakkı (% 24.00), Aile Haklarının Korunması (% 8.00), İsim ve Vatandaşlık Alma, Ana Babasını Bilme ve Onlar Tarafından Bakılma Hakkının Korunması (% 8.00) ve Engelliler İçin Özel Bakım Hakkı (% 4.00) olmak üzere 5 alt kategoride toplanmıştır.

Nitelikli Eğitim Hakkı kategorisi altında en sık tekrar eden metaforlar “ağaç” ve “güneş” metaforlarıdır. Meyve ağacına yapılacak bakımı çocuklara sunulacak eğitim hakkına benzeterek çocuk haklarını “ağaç” metaforu ile açıklayan ebeveynlerden biri görüşlerini “*Meyve ağacı gibidir. Çünkü nasıl bir meyve ağacının bakımlarını zamanında yaparsak bize uzun yıllar güzel, tatlı meyve verirler. Çocuklarımıza da zamanında güzel eğitim ve bilgi verirsek hayata ve geleceğe emin adımlarla yürürler.*” şeklinde ifade etmiştir.

Güneş’in Dünya’yı aydınlatmasını eğitim alan bir çocuğun bilgiyle aydınlanmasına benzeten ebeveynlerden biri görüşlerini “Güneş” metaforunu kullanarak “*Dünyayı aydınlatan güneş gibidir. Çünkü eğitim hakkı verilmeyen bir çocuğun güneşi göremeyen dünyanın karanlığa mahkûm olması gibi o çocuğun cehalete mahkûm olması gibidir.*” cümleleriyle ifade etmiştir.

Hakların çocuğun gelişimini desteklediğini, suyun bitkinin gelişimini desteklemesiyle ilişkilendiren bir ebeveyn görüşlerini Çocuğun Gelişim Hakkı kategorisi altında şu şekilde ifade etmiştir: “*Bir canlıya verilen su gibidir. Çünkü nasıl bir bitkiye, çiçeğe vb. su verildiğinde büyüyüp gelişim gösteriyorsa bana göre çocuğa verilen haklar da çocuğun sağlıklı bir birey olarak gelişmesini destekler...*”

İsim ve Vatandaşlık Alma, Ana Babasını Bilme ve Onlar Tarafından Bakılma Hakkının Korunması kategorisi altında bir ebeveyn görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: “*İsim gibidir. Çünkü isim insanlara kimlik kazandırır. Sahip olduğu haklar sayesinde çocuklar da kimlik kazanır, aidiyet duygusu gelişir.*”

Engelliler İçin Özel Bakım Hakkı kategorisi altında bir ebeveyn görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: “*Gökyüzü gibidir. Çünkü gökyüzü çok geniştir. Özel gereksinimli çocukların da gökyüzü gibi geniş özel eğitim almaya ve bakıma ihtiyaçları (hakları) vardır.*”

3.2.5. Katılım Hakkı

Ebeveynlerin geliştirdiği metaforlar ve gerekçeleri incelendiğinde kendini ifade edebilme, karar alınırken fikrini belirtebilme gibi katılım haklarına vurgu yaptıkları görülmüştür. Bu sebeple Katılım Hakkı kategorisine ilişkin ebeveynlerin geliştirmiş oldukları metaforlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Ebeveynlerin Katılım Hakkına İlişkin Metaforlarının Kategorileri

Kategoriler	Oluşturulan Metaforlar	Metafor Sayısı	f	%
Görüş, Düşünce ve Fikirlerini İfade Etme Hakkı	Kuş, mutluluk, uçurtma, kuşlardaki özgürlük(2), kitap, bina, trafik ışıkları, çocukluğun anayasası, özgürlük, araba kullanmak	10	11	45.83
Özgürlük	Okyanus, kuş, özgürlük(2)	3	4	16.66
Çocuğun Yüksek Yararı	Adalet, bir annenin bebeği, vicdan rahatlığı, toprak	4	4	16.66
Aile İçi Kararlara Katılım	Kazan, yüksek özgüven, ülkenin yapıtaşı	3	3	12.50

Özel Yaşama Saygı Hakkı	Saygı, yemyeşil çimenler	2	2	8.33
Toplam		22	24	100

Tablo 7’de görüldüğü gibi Katılım Hakkı kategorisinde 22 metafor yer almaktadır. Ebeveynlerin geliştirdiği metaforlar Görüş, Düşünce ve Fikirlerini İfade Etme Hakkı (% 45.83), Özgürlük (% 16.66), Çocuğun Yüksek Yararı (% 16.66), Aile İçi Kararlara Katılım (% 12.50), Özel Yaşama Saygı Hakkı (% 8.33) olmak üzere 5 alt kategoride toplanmıştır.

Görüş, Düşünce ve Fikirlerini İfade Etme Hakkı kategorisi altında en sık tekrar eden metaforlar “kuş” ve “özgürlük” tür. Kuşların özgürce uçabilmelerini çocukların kendilerini özgürce ifade edebilmeleriyle ilişkilendiren ebeveynlerden biri “kuş” metaforunu kullanarak görüşünü “*Bir kuş gibidir. Çünkü kuşun özgürce kanat açması gibi çocuk, haklarının sayesinde düşüncelerini özgür bir biçimde ifade etmeyi başaracaktır.*” şeklinde ifade etmiştir. Çocuk haklarını özgürlük bağlamında ele alan ebeveynlerden birinin görüşü ise şöyledir: “*Okyanus gibidir. Çünkü onların okyanuslar kadar geniş özgürlük hakları olmalıdır.*”

Bir annenin çocuğu için her şeyin en iyisini istemesini çocuk haklarının çocuğun yüksek yararını gözetmesiyle ilişkilendiren bir ebeveynin Çocuğun Yüksek Yararı kategorisi altında yer alan görüşü şöyledir: “*Bir annenin bebeği gibidir. Çünkü anne için en değerli varlık yavrusudur. O anne çocuğu için her şeyin en iyisini, en güzelini, en doğrusunu ister.*” Başka bir ebeveyn çocuk haklarını vicdanı rahat olan kişi çocuğun yüksek yararını gözetken kişidir anlayışı ile ele alarak şu açıklamalarda bulunmuştur: “*Vicdan rahatlığı gibidir. Çünkü çocuklar biz onları gördüğümüz, var saydığımız, birey olduklarını anlayabildiğimiz, sahip olabilecekleri hakları göz önünde bulundurduğumuz zaman varlık göstereceklerdir.*”

Aile İçi Kararlara Katılım kategorisi altında yer alan bir ebeveynin görüşü şöyledir: “*Kazan gibidir. Çünkü ağır bir kazan bir kişinin tutmasıyla kalkmaz. Bu kazanda pişen çorba birlikte pişirilir. Evdeki bir çocuk nane atıyorsa diğeri tuzunu, diğeri biberini atar ve ortaya mis kokulu bir çorba çıkar. Bu kazanı kaldırmakta da ebeveynler kadar çocukların da yardımcı olması ve evdeki kararların ortak alınması değerli olduklarının bir göstergesidir.*”

Özel Yaşama Saygı Hakkını “saygı” metaforu ile ifade eden bir ebeveynin görüşü şu şekildedir: “*Saygı gibidir. Çünkü 18 yaşına kadar herkes çocuktur. Biz büyüklere de çocukların yaşantısına saygı duymak düşer.*”

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocuk hakları kavramıyla ilgili ilkökul öğrenimine devam etmekte olan öğrencilerin ebeveynlerinin metaforik algılarını ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin 209 adet birbirinden farklı metafor ürettikleri tespit edilmiştir. Ebeveynler birbirinden farklı pek çok metafor geliştirmiştir. Bu durum ebeveynlerin çocuk hakları konusunda farkındalığa sahip olmaları ve bu araştırmaya katkı sağlama noktasında istekli olmalarından kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Üretilen metaforlar benzer özelliklerine göre gruplanmış ve 5 kategori (hakların uygulanması, yaşama hakkı, korunma hakkı, gelişme hakkı, katılım hakkı) altında toplanmıştır. Ebeveynler tüm kategoriler içerisinde hakların uygulanması kategorisinde en fazla, katılım hakkı kategorisinde en az metafor geliştirmişlerdir. Hakların önem ve gerekliliği, hakların korunması ve haklardan taviz verilmemesi konularında ebeveynlerin daha fazla metafor ürettikleri görülmüştür. Bu kategoride üretilen metaforlar incelendiğinde ebeveynlerin çocuk haklarını önemli ve gerekli gördükleri, bu hakların ebeveynler ve çocukların yetiştirilmesinde etkili olan diğer büyükler tarafından korunması ve taviz verilmemesi konusunda hem fikir oldukları anlaşılmaktadır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 42. maddesi çocukların sözleşmede yer alan ilke ve hükümleri bilmesi kadar bu ilke ve hükümleri yetişkinlerin de bilmesi ve yetişkinlere bu ilke ve hakları anlatma ve öğretme yükümlülüğü de vermektedir (UNICEF, 2004). Bu bağlamda çocuk haklarının önemi ve gerekliliği konusunda ebeveynlerin farkındalıklarının yüksek olduğu ve çocukların haklarının koruyucusu oldukları söylenebilir.

Yaşama hakkı kategorisi kapsamında en fazla metaforun aile ve çocuğa bakmakla yükümlü kişilerin sorumlulukları alt kategorisinde yer aldığı görülmüştür. Bu durum ebeveynlerin çocuklarının iyi bir yaşama sahip olabilmeleri için kendilerini sorumlu gördükleri dolayısıyla kendilerine çocuklarını korumak, daha iyi şartlarda yaşamalarını sağlamak gibi bazı sorumluluklar yükledikleri şeklinde yorumlanabilir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 18. Maddesinde çocuğun yetiştirilmesinde ve çocuğa iyi bir yaşam sağlanmasında öncelikli sorumlu olan kişilerin ana babalar olduğu, sözleşmenin ana babalara bu tip sorumluluklar yüklediği ve devletlerin de bu noktada ana babaları desteklemeleri gerektiği ifade edilmektedir (UNICEF, 2004). Bu bağlamda ebeveynlerin çocuklarına bakmakla yükümlü olduklarının farkında oldukları ve çocuklarının daha iyi yaşam koşullarına sahip olmaları noktasında kendi sorumluluklarının bilincinde oldukları söylenebilir.

Bunun yanında ebeveynlerin çocuğun yaşamsal hakkı alt kategorisinde çocukların temel yaşama hakkına sahip olduklarını ifade etmeleri çocuğun yaşama hakkının elinden alınamayacağını, bu hakkın çocuğun en temel ve en önemli hakkı olduğunu, dili, dini ve ırkı fark etmeksizin tüm çocukların aynı şartlarda yaşamaya hakları olduğunu düşünmeleri şeklinde yorumlanabilir. Kaya (2011) tarafından öğretmen adaylarıyla yapılan araştırmada da öğretmen adayları benzer şekilde çocuğun en önemli hakkı olarak yaşam hakkını gördüklerini belirtmişlerdir. Ebeveynler yaşama hakkına aynı zamanda sağlık hizmetlerinden yararlanma, barınma ve eğlenme hakkı olarak da yaklaşmaktadır. Ebeveynler yaşama hakkını ifade ederken çocukların bu haklara da sahip olması gerektiğini, bu hakların da önemli olduğunu belirtmektedir. Ersoy' un (2011) araştırmasında da ilköğretim öğrencileri sağlık, barınma, beslenme gibi temel hakları barındıran yaşama hakkını çokça dile getirmişlerdir. Araştırma sonucu ve alan yazındaki bu araştırmalardan yaşama hakkının çocuk hakları içerisinde önemli bir yere sahip olduğunu anlaşılmaktadır. Yaşama hakkı kategorisi altında en az metafor dinlenme ve eğlenme hakkı alt kategorisinde üretilmiştir. Bu anlamda bu hakkın ebeveynler tarafından unutulduğu, belki de oyun ve eğlenmenin çocuğun doğasında olduğu düşünülerek bunun çocuk hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiğinin düşünülmediği yorumu yapılabilir.

Korunma hakkı kategorisi altında ebeveynler tarafından 44 metafor üretilmiştir. Korunma hakkının bu anlamda ebeveynler tarafından önemli görülen haklardan bir diğeri olduğu ve bu sebeple fazla sayıda metafor ürettikleri söylenebilir. Ebeveynlerin 12 metaforda özellikle her türlü şiddet ve sömürüye karşı çocukların korunması gerektiğini belirten açıklamalar yapmaları bu hakkı önemli ve gerekli buldukları şeklinde yorumlanabilir. Banks vd.' nin (2017) Uganda ve Malavi'deki engelli çocuklar arasında şiddetin yaşanması, çocuk korumasına erişimi ve korunma haklarının gerekliliğini araştırdıkları çalışmada çocuklar için özellikle şiddet ve sömürüye karşı korunma haklarının önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda korunma haklarının önemi ve gerekliliği konusunda ebeveynlerin farkındalıklarının yüksek olduğu, özellikle her türlü sömürü ve şiddete karşı duyarlı oldukları söylenebilir. Korunma hakkı kategorisi içerisinde sık tekrar edilen metaforlar şemsiye, kalkan, zırh gibi fiziksel korunmayı sağlayan nesnelere benzetilerek oluşturulan metaforlar olmuştur. Bu sonuca bakılarak ebeveynlerin korunma haklarını çoğunlukla fiziksel anlamda algıladıkları söylenebilir. Ancak ebeveynlerin fiziksel korunmayı sağlayan nesnelere yönelik metaforlar üretmeleri korunma hakkının diğer boyutlarını ihmal ettikleri anlamına gelmemektedir. Uğurlu ve Gülsen' in (2014) de belirttiği gibi korunma hakkı çocuğun fiziksel ve zihinsel bakımdan sağlıklı, kendine güvenli ve saygın biçimde istismara ve ihmale uğramayacağı ortamlar sağlayan bir haktır.

Ayrıca ebeveynler, hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm çocukların eşit haklara sahip olması gerektiğine de değinmektedir. Bu durum Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede ayrımcılık yasağı olarak adlandırılmaktadır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin temel ilkelerinden olan ayrımcılık yasağı önemli bir nokta ve sözleşmenin bel kemiği niteliğindedir. Ayrımcılık yasağı ayrıca Avrupa Konseyi Çocuk Hakları Stratejisinde (Avrupa Konseyi Çocuk Hakları Stratejisi, 2016: 13) ve Çocuk Koruma Kanununun 4. maddesinde (Çocuk Koruma Kanunu, 2005: 9502) de yer verilen önemli bir konu dur. Bu anlamda ebeveynlerin farkındalığa sahip olduğu ve ayrımcılığa karşı durma eğiliminde oldukları söylenebilir.

Gelişme hakkı kategorisi içerisinde ebeveynlerin en çok üzerinde durdukları hak nitelikli eğitim alma hakkıdır. Ebeveynler hem çocukların gelişimi hem de ülkenin geleceği için iyi eğitim almış çocuklara ihtiyaç olduğunu dolayısıyla çocukların nitelikli eğitim almaya hakkı olduğunu

belirtmişlerdir. Gültekin vd. (2016) ve Ersoy (2011) da ilkököl öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin çocuk haklarına dair en fazla değindikleri hakkın eğitim hakkı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucundan ve alan yazındaki bu araştırmalardan da anlaşıldığı gibi eğitim hakkı önemli görülen, çocuk hakları denildiğinde en fazla değinilen temel haklardan bir diğeridir. Gelişme hakkı kategorisi içerisinde en az değinilen engeller için özel bakım hakkıdır. Yalnızca bir ebeveyn bu hakka yönelik metafor geliştirmiştir. Bu durumun sebebi olarak metaforu oluşturan ebeveynin bu hakka duyarlı olduğu belki de kaynaştırma öğrencisi olan bir çocuğu olması sebebiyle böyle bir metafor geliştirdiği söylenebilir.

Katılım hakkı diğer çocuk hakları arasında ebeveynlerin en az metafor geliştirdikleri haktır. Katılım hakkına ilişkin ebeveynler tarafından 22 metafor geliştirilmiştir. Katılım hakkı kategorisi çerçevesinde ebeveynler en çok görüş, düşünce ve fikirlerini ifade etme hakkı alt kategorisinde metafor geliştirmişlerdir. Ebeveynlerin çocukların ister aile içinde alınan kararlarda ister kendini ilgilendiren kararlarda düşünce ve görüşlerini özgürce ifade etmeleri gerektiğini düşündükleri görülmektedir. Bu anlamda ebeveynlerin katılım hakkını daha çok düşünce özgürlüğü ile ilişkilendirdikleri anlaşılmaktadır. Dinç' in (2015) çalışmasında da ebeveynler öncelikli olarak çocukların görüşlerini ifade etmelerini sağlayan katılım hakkına önem verdiklerini ifade etmişlerdir. Lake (2011) Kuzey Ontario ilkököl öğrencilerinden seçilen bir grup öğrencinin karakter eğitiminde etkili olan çocuk haklarını, çocukların haklara verdiği önem ile karşılaştırarak incelemiştir. Araştırma sonucunda çocukların eğitim hakkı ile ilgili konulara verdikleri önemden daha fazla kendilerini ifade etme hakkına önem verdikleri görülmüştür. Çocuklar kendi yaşamlarında söz sahibi olduklarını hissetmediklerini ve bunun yetişkinler tarafından duyulması gerektiğini vurgulamışlardır. Çocuklara kararlara katılma fırsatı sağlanarak yetkinlik ve bağımsızlık duygusunu geliştirmelerinin karakter eğitimi için büyük önem taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda ebeveynlerin, çocuklarının karakter gelişimine olumlu yönde katkı sağladıkları söylenebilir. Ebeveynlerin katılım hakkı kategorisi altında en az yer verdikleri hak özel yaşama saygı hakkı olmuştur. Özel yaşama saygı hakkı özünde çocukların kimseyle paylaşmak istemediği özel eşyalarını onlardan izin almadan kullanmama ya da kişisel fotoğraflarını çocukların izni olmadan herhangi bir yerde yayınlamama gibi hakları kapsamaktadır. Katılım hakkı içerisinde önemli bir yeri olmasına rağmen bu hakka az sayıda ebeveyn değinmiştir. Benzer şekilde Peker' in (2012) araştırmasında da sınıf öğretmenlerinin en düşük katılım gösterdikleri hak özel yaşama saygı hakkı olmuştur. Bu durum özel yaşama saygı hakkının diğer katılım hakları arasında arka planda kaldığının göstergesidir. Bu hakkın arka planda kalmasına, ebeveynler ve öğretmenler gibi çocuğu yetiştirmekle yükümlü kişilerin bireyler arası ilişkilerinde bu hakkı uygulamaması dolayısıyla bu hakkın çocuklar için de uygulanmıyor olabileceği yorumu yapılabilir.

Araştırmaya katılan 223 ebeveyninden 24 ebeveyn diğer katılım haklarına değinirken katılım hakları içerisinde yer almasına rağmen dernek kurma hakkına değinmemiştir. Bu hakka yönelik ebeveynlerin metafor geliştirilmemesi hakkın varlığına ilişkin bilgi sahibi olmamaları veya böyle bir hakkın varlığını unutmaları olarak yorumlanabilir. Benzer şekilde Uçuş'un (2009) eğitim programlarını incelediği yüksek lisans tezinde de dernek kurma ve barışçıl bir şekilde toplanma hakkına ilişkin programda yeterli bulguya rastlanmamıştır. Bu bağlamda dernek kurma ve barışçıl bir şekilde toplanma hakkının unutulduğunu ve ihmal edildiğini söylemek mümkündür. Alan yazında katılım hakkının ihmal edildiğini hatta unutulduğunu ifade eden araştırmalar mevcuttur (Canbulut, 2014; Kaya, 2011; Topsakal ve Ayyürek, 2012; Türkyılmaz ve Kuş, 2014). Sonuç olarak katılım hakkının genel anlamda sözde kaldığını ve göz ardı edildiğini söylemek mümkündür.

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar doğrultusunda şu öneriler getirilebilir:

- Çocuk hakları denildiğinde ebeveynlerin büyük çoğunluğunun yaşama hakkına değindiği ancak eğlenme ve dinlenme hakkına yer vermedikleri belirlenmiştir. Bu bağlamda ebeveynlerin çocuk haklarından dinlenme ve eğlenme hakkına ilişkin görüşlerini almaya yönelik ya da yaşama hakkına ilişkin algılarını daha detaylı olarak ortaya çıkarmaya yönelik başka çalışmalar yapılabilir.

- Ebeveynlerin genel olarak çocuk hakları konusunda bilgileri vardır ancak katılım hakkı diğer haklara nazaran arka planda kalabilmektedir. Bu anlamda katılım hakkı gibi önemli bir hakkın sözde kalmaması için farkındalık oluşturulmasının, okul ebeveyn işbirliği içerisinde ebeveynlere

bilgilendirici eğitimler verilmesinin ve bu konuyla ilgili daha fazla akademik çalışmalar yapılmasının yararlı olacağı söylenebilir.

• Ebeveynlerin korunma hakkı denilince daha çok şiddet, istismar gibi fiziki ve psikolojik zararlardan korumayı hedefleyen hakları algıladıkları görülmüştür. Oysaki siber zorbalık da günümüzün önemli sorunlarından biridir ve çocukların bu tür istismarlardan korunması gerekir. Dolayısıyla ebeveynlerin bu yöndeki farkındalıklarını ve algılarını belirleyen çalışmalar yapılabilir.

• Gelişme hakkı içerisinde yer alan engelliler için özel bakım hakkı alt kategorisine ilişkin ebeveynler tarafından yalnızca bir metafor geliştirilmiştir. Bu anlamda ebeveynlerin çoğunluğunun bu hakkın varlığına yönelik bilgilendirilmeye ihtiyacı olduğu söylenebilir. Rehberlik araştırma merkezleri ve okulların işbirliğiyle bu konuya yönelik ebeveynlere bilgilendirici eğitimler verilebilir ya da bu konuya yönelik duyarlılığı artırıcı projeler ve etkinlikler düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

Aktürk, S. (2006). *Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye/de Çocuk Hakları ve Güvenliği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.

Avrupa Konseyi Çocuk Hakları Stratejisi. (2016). Avrupa Konseyi Çocuk Hakları Stratejisi 2016-2021. <https://rm.coe.int/avrupa-konseyi-cocuk-haklar-stratejisi-2016-2021-/1680931c9b> Adresinden 15.01.2019 tarihinde erişilmiştir.

Ay Zöğ, D. (2008). *Öğrencilerin Çocuk Haklarını Algılama Düzeyleri İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişki (İstanbul İli Beyoğlu İlçesi Örneği)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Banks, L. M., Kelly, S. A., Kyegombe, N. Kuper, H. and Devries, K. (2017). If He Could Speak, He Would Be Able To Point out Who Does Those Things to Him: Experiences of Violence and Access to Child Protection Among Children With Disabilities in Uganda and Malawi. *Plos One*, 12(9), 1-17.

Bitensky, S. H. (1994). Every Child's Right to Receive Excellent Education. *The International Journal of Children's Rights*, 2, 137-147.

Bülbün Aktı, B. (2014). *TRT Çocuk Kanalında Yayımlanan Okulöncesi Yaş Grubu Çocuklarına Yönelik Çizgi Dizilerin Çocuk Hakları Açısından İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Canbulut, T. (2014). Türkiye’de Çocukların Katılım Hakkı Üzerine Bir Derleme. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 1(2), 85-94.

Çocuk Koruma Kanunu. (2005). 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf> Adresinden 15.01.2019 tarihinde erişilmiştir.

Creswell, J. W. (2009). *Research Design Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*, Third Edition, USA: Sage Publications.

Dağlı, S. K. (2015). *Öğretmenlerin Çocuk Haklarına İlişkin Davranışlarının Öğrenciler Tarafından Değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Day, D. M., Peterson Badali, M. and Ruck, M. D. (2006). The Relationship Between Maternal Attitudes and Young People’s Attitudes Toward Children’s Rights. *Journal of Adolescence*, 29, 193–207.

Dinç, B. (2015). Okulöncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Ebeveynlerinin Çocuk Hakları Eğitimi Konusundaki Görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 7-25.

Dowse, S., Powell, S. and Weed, M. (2018). Mega-Sporting Events and Children’s Rights and Interests – Towards a Better Future. *Leisure Studies*, 37(1), 97-108.

Durgut, A. (2014). *2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Çocuk Hakları Açısından İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

Ersoy, A. F. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Algıları. *İlköğretim Online*, 10(1), 20-39.

- Fiorvanti, C. M. and Brassard, M. R. (2014). Advancing Child Protection Through Respecting Children's Rights: A Shifting Emphasis for School Psychology. *School Psychology Review*, 43(4), 349-366.
- Gültekin, M., Gürdoğan Bayır, Ö. ve Balbağ, N. L. (2016). Haklarımız Var: Çocukların Gözünden Çocuk Hakları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(24), 971-1005.
- Karcı, Y. (2016). *İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Çocuk Hakları Konusunda Farkındalık Düzeylerini Belirleyen Faktörler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kaya, S. Ö. (2011). *Öğretmen Adaylarının Çocuk Hakları İle İlgili Görüşleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Kızılırmak, K. ve Alkan Ersoy, Ö. (2015). İlkokul Birinci Sınıfa Devam Eden Çocukların Annelerinin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (Ankara Örnekleme). *Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongre kitabı içinde (s. 523-541)*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi.
- Lake, K. (2011). Character Education from a Children's Rights Perspective: An Examination of Elementary Students' Perspectives and Experiences. *International Journal of Children's Rights*, 19, 679-690.
- Merriam, S. B. and Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative Research a Guide to Design and Implementation*, Fourth Edition, San Francisco: Jossey-Bass.
- Miles, M. B. and Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*, Second Edition, California: Sage Publications.
- Müftü, G. (2013). Çocukların hakları ve birleşmiş milletler çocuk haklarına dair sözleşme: Bir tarihçe. <http://www.cocukhaklariizleme.org/bir-tarihce-cocuklarin-haklari-ve-birlesmis-milletler-cocuk-haklarina-dair-dozlesme#:~:targetText=1939%20da%20ba%C5%9Flay%C4%B1p%201945'de,Haklar%C4%B1%20Bildirgesi'nin%20canland%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1n%C4%B1%20%C3%B6nerdi>. Adresinden 02.12.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Neslitürk, S. ve Ersoy, A. F. (2007). Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarının Öğretimine İlişkin Görüşleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 3(2), 245-257.
- Özdemir Doğan, G. (2017). *Çocuk Hakları Eğitiminde Uzman Sınıf Öğretmenlerin Perspektifinden Etkili Çocuk Hakları Eğitimi: Anlayışlar ve Uygulamalar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Peker, R. (2012). *Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutumları İle Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi (Manisa İl Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Phippen, A. (2017). Online Technology and Very Young Children: Stakeholder Responsibilities and Children's Rights. *International Journal of Birth & Parent Education*, 5(1), 23-26.
- Saban, A. (2009). Öğretmen Adaylarının Öğrenci Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.
- T.C. Resmi Gazete. (1995). Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğüne Yayınlanan 27 Ocak 1995 tarihli ve 22184 sayılı Resmi Gazete. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22184.pdf>. Adresinden 02.12.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Topsakal, C. ve Ayyürek, O. (2012). Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğrencilerin Çocuk Haklarını Kullanmaları. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 37-53.
- Torun, F. (2011). *Çocuk Hakları Eğitiminde Oyun Yönteminin Başarıya, Kalıcılığa ve Tutuma Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.
- Turan, S. (2011). *Masalların Çocuk Hakları Bağlamında Çözümlemesi (Her Güne Bir Masal Adlı Kitap Üzerine Bir İnceleme)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Türkyılmaz, M. ve Kuş, Z. (2014). İlköğretim 100 Temel Eserde Çocuk Hakları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 39-63.

- Uçuş, Ş. (2009). *Çocuk Hakları Sözleşmesi' nin İlköğretim Programlarındaki Yeri ve Sözleşme' ye Yönelik Öğretmenlerin ve Okul Yöneticilerinin Görüşleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uçuş, Ş. (2013). *Çocuk Hakları Eğitimi Programının Hazırlanması ve Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uçuş, Ş. (2016). Exploring Children's Perceptions and Metaphors on Children's Rights. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 811-833.
- Uğurlu, Z. ve Gülsen, İ. A. (2014). Çocuk Hakları ve Hukuki Bağlamda Çocuğun İhmal ve İstismardan Korunması. *International Journal of Social and Educational Sciences*, 1(1), 1-24.
- UNICEF. (2004). Çocuk haklarına dair sözleşme. <http://www.UNICEF.org/turkey>. Adresinden 06.06.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Washington, F. (2010). *5 – 6 Yaş Grubu Çocuklarına Uygulanan Ebeveyn Katımlı Çocuk Hakları Eğitimi Programının Etkililiğinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yalçın, H., Koçak, N. ve Duman, G. (2014). Anne Babaların Çocuk İstismarıyla İlgili Tutumlarının İncelenmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (1), 137-143.
- Yeşilkayalı, E. ve Yıldız Demirtaş, V. (2013). Ebeveynlerin Çocuk Haklarına İlişkin Tutumları İle İlköğretim Öğrencilerinin Hoşgörü Eğilimleri Arasındaki İlişki. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36, 12-25.
- Yeşilkayalı, E. ve Yıldız Demirtaş, V. (2016). İlköğretim Öğrencilerinin Ebeveynlerinin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(13), 119-140.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 10. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED SUMMARY

Purpose

The main purpose of this study is to identify the perceptions of the parents whose children are attending primary education about the concept of children's rights through metaphors: In line with the aim given above this study attempts to answer the following research questions.

1. Which conceptual categories are reflected in the metaphors about the concept of children's rights produced by the parents?
2. What are the metaphors that parents produce about children's rights?

Methodology

Qualitative research method was used in this study. More specifically, the phenomenology design was used in this research. The participants are 223 parents (157 mothers and 66 fathers) whose children were attending three different primary schools serving for children from similar socioeconomic status during the school year of 2017-2018. The data of the study were collected using semi-structured metaphor forms developed by the authors. Following the instructions the form includes the following statement which the participants are asked to fill in the blanks: "Children's rights are like Because....."

The data obtained were examined using the content analysis which is part of the qualitative data analysis techniques. The metaphor list was created in alphabetical order and was reviewed again. The justifications provided by the participants were analyzed, and the categories were developed based on common points. If any metaphor has more than one meaning it is classified in two different categories. The reliability coefficient was found to be 0.92.

Findings (Results)

The metaphors developed by the parents about children's rights are grouped into five categories based on the common points. Each of these categories has some sub-categories. These categories are as follows: "Right to Life" "Right to Protection", "Right to Development", "Right of Participation" and "Enforcement of Rights". The frequency order of these categories is found to be as follows: Enforcement of Rights, Right to Life, Right to Protection, Right to Development and Right of Participation.

As stated above the parents produced 223 metaphors about the children's rights. Metaphors are counted separately if the same metaphors are developed in different sub-categories. In the case of repeating metaphors within the same sub-category, these metaphors are considered the same metaphors. Therefore, in the study there are 209 different metaphors on the children's rights.

The findings on the metaphors produced by the participants and their justifications indicate that for the participants the children's rights are significant and that these rights should be protected and given to children completely without compromising any rights. Those metaphors included such and similar statements were grouped under the category of Enforcement of Rights. The metaphors stating that the parents have responsibilities towards the children they raise, that every child has the right to live and that this right should be protected and that children also have rights related to health, safety, rest and entertainment are grouped under the category of the right to life. Those metaphors emphasizing that rights require protection in many ways, such as discrimination, violence and exploitation are grouped into the category of the right to protection. The metaphors related to education, child development, family and citizenship are classified under the category of the right to development. Those metaphors that emphasize rights such as being able to express themselves and expressing their opinion when making decisions are classified into the category of the right to participate.

Conclusion and Discussion

The parents participated in the study are found to develop many distinct metaphors about the children's rights. The reasons for producing such varied metaphors can be that the participants are aware of children's rights. In addition, their willingness to contribute to this research is also instrumental in this regard. The most frequent category for the metaphors is found to be that of Enforcement of Rights. It is also found that less metaphors are produced in the category of the right

to participation. It is found that the parents produced more metaphors about the importance and necessity of rights, the protection of these rights and non-concession of them. It is understood that they regard children's rights as important and necessary and that the protection of these rights should be guaranteed by the parents and other elders who are effective in raising children and that these rights should not be violated. Therefore, it can be said that the parents are aware of the importance and necessity of children's rights and that they consider themselves as the protector of children's rights.

The parents developed a total of forty-four metaphors about the right to protection. It can be said that the right to protection is another of the rights deemed important by the parents, and therefore, they produce a large number of metaphors about this specific right. Given that the participants produced a total of twelve metaphors indicating that children should be protected against all kinds of violence and exploitation for the participants this right is significant and necessary and they are aware of its importance. It also suggests that the participants are sensitive regarding all kinds of violence and exploitation. Concerning the metaphors on the right to development the parents mostly emphasized the right to received quality education. Within this category of metaphors less mentioned ones are about the right to receive special care for disabled children. There is only one metaphor about it. Although not so frequent, it indicates the sensitivity of the participants towards this group of children.

As stated earlier the participants less produced metaphors on the right to participate. More specifically, they developed a total twenty-two metaphors about this right. Among these metaphors about the right to participate the most frequently mentioned ones are concerned with "The Right to Express Opinions, Thoughts and Ideas". It is seen that the parents think that children should express their thoughts and opinions freely in the decisions taken in the family context or in the decisions concerning them. The parents developed less metaphors about the right to protect privacy which is part of the right to participate.